LES 2

Fokus:	Die klank van musiek en musiekinstrumente in taalvorm.
Nota:	Blootstelling aan musikale klanke in digkuns en ander inligtingsbronne.

2.1 **Luister** na 'n voorlesing van die gedig deur *Elsabé Steenberg*. **Lees** dit daarna eers sag en dan hardop vir jouself voor.

Let op na die leestekens. Haal slegs asem by 'n komma of 'n punt. Die effek hiervan is dat die woorde, net soos die vingers oor die klawers, aaneen hardloop en net hier en daar rus. ***Jy speel dus klavier met die woorde!***

Die Pianis

Met sensitiewe
vlinder-vingers
wip jou hande
oor swart en wit
en wit en swart
raak-raak hier,
rus-rus daar,
'n lange, 'n korte
'n agtste
en die molle en kruise
en linkerhandtekens
kom lê hier warm op my hart.
Met solo's en duette
het jy jouself tot in my siel begelei

en jy trap nou die pedale van my emosies
met jou sagte-sagte voete.
Met donderslae en diep akoorde
speel jy jouself al dieper in my wese in,
tot jy weer
tikkel, tokkel
flidder, fladder,
iewers ver agter die Baby Grand,
so ver,
so onbereikbaar ver,
dat jy netsowel 'n opname kon gewees het.
Oor swart en wit
en wit en swart
en grys het nie 'n plek nie,
en c's en e's
en vir jou bestaan ek nie verder as g nie,
maar vir my is jy alles,
want jy het jouself
met geoefende vingers
onlosmaakbaar déél van my gemaak,
jouself in my in getoonleer.

a) **Verte**l eers of jy die pianis kon "hoor" speel en wat jy van die gedig gedink het. Vind uit wat 'n *Baby Grand* is en vertel wat jy uitgevind het.

b) **Vertel** hoe dink jy haal 'n mens 'n woord uitmekaar uit om by die stam uit te kom (die kleinste betekenisvolle deel van die woord).

c) Wat dink jy is die stam van die volgende woorde? Skryf die stam onder elkeen neer nadat jy naslaanwerk daaroor gedoen het:

begelei	onbereikbaar	geoefende	onlosmaakbaar

d) **Vertel** watter woorde in die gedig is koppeltekenwoorde. Wat dink jy is die effek van die gebruik hiervan?

e) **Noem** een voorbeeld in die gedig van wat jy dink is alliterasie (maak eers seker jy kan onthou wat is alliterasie).

f) **Vertel** watter woorde in die gedig is met afkappingstekens geskryf. Waarom dink jy word die woorde so geskryf? Raadpleeg jou woordeboek daaroor.

g) Die **meervoud** van 'duet' is 'duette'. Wat gebeur met die **uitspraak** as die meervoud met net een 't' gespel word? **Vertel** wat dink jy is die funksie van die dubbel 't' dus?

h) Watter gemoedstemmings dink jy beskryf die gedig die beste vir jou:

vrolik	***hartseer***	***rustig***	***onrustig***
sussend	***onstuimig***	***strelend***	***krapperig***
betower	***beangs***	***bewonderend***	***irriterend***
vreugde	***smart***	***verlange***	***afsydigheid***

HET JY GEWEET?

DIE AFKAPPINGSTEKEN (OF APOSTROOF)

* Afkappingstekens word by die volgende meervoude en verkleinwoorde gebruik:
  - woorde wat op die letters **i, o, u, a** eindig;
  - woorde wat op 'n **e** eindig wat nie uitgespreek word nie;
  - letters, syfers of woorde wat as letters uitgespreek word (bv akronieme);
* Afkappingstekens word ook soms gebruik om aan te dui dat letters ontbreek.

2.2 Nie almal kan klavier speel nie, maar die meeste mense het darem al iemand anders gesien speel en GEHOOR hoe dit klink wanneer die pianis se vingers oor die note dartel soos 'n vlinder.

a) Luister na twee opnames van die gedig "*Lisa se Klavier*" soos gesing deur:

* *Koos Kombuis*: https://www.youtube.com/watch?v=eSNZar71U0A
* *Laurika Rauch*: https://www.youtube.com/watch?v=z7KQAHiPwXc

b) **Luister** 'n paar keer daarna en probeer die woorde van die gedig dan volledig onderaan neerskryf.

"Ek het 'n vriendin ver by die blou see.
Teen die hang van Tafelberg,
as die son sak,
speel sy die mooiste melodieë.
Haar vingers ken die pad,
opgesluit in wit en swart.
Die klavier se grootste vreugde,
hartseer en verlange,
verstaan die hart se diepste smart.

Ja, die hele wêreld word stil,
en luister in die donker uur
na die naggeluide van Lisa se klavier."

c) Van die bewoording in hierdie gedig of liedjie stem ooreen met bewoording in die eerste gedig (*Die Pianis*). Watter ooreenkomste dink jy sien jy raak?

As jy gedink het die woorde is '***wit en swart'*** dan is jy in die kol! Vertel waarom dink jy is daardie selfde woorde in twee verskillende gedigte waarvan die een getoonset (in 'n liedjie omskep) is?

2.3 a) Kyk weer na die illustrasie van die vleuelklavier op die vorige bladsy. Stel jou voor jy sit op die klavierstoeltjie reg voor die sleutels (die note). Reg in die middel van die ry wit en swart note (in die middel van die klavier) is twee swart note (sleutels).

b) Kyk weer na die illustrasie van die regop klavier op die vorige bladsy. Kan jy sien daar is 'n slotgleufie aan die voorkant van die note in die hout? Dít is die middel van die klavier en bokant die slotgleufie is die twee swart note waarvan gepraat word.

c) Plaas jou wysvinger op die linkerkantste swart noot. Skuif nou jou vinger na die wit noot links van daardie swart noot. Die noot se naam is **middel-C** en sy klank is óók **in die middel** van al die klanke in die klavier.

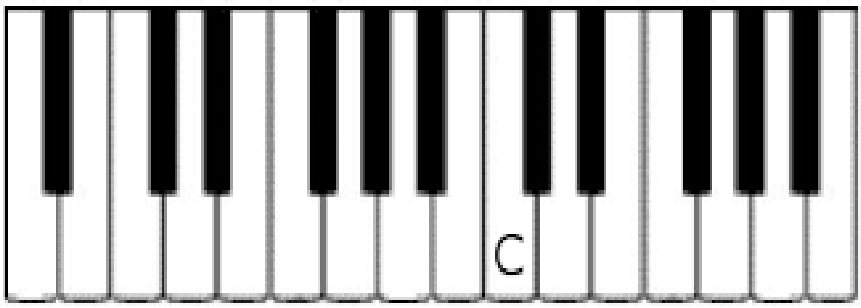

_____ _____

d) Al die note **links** van middel-C se klank word al hoe **dieper en laer** en al die note **regs** van middel-C word al hoe **fyner en hoër**.

e) **Gebruik twee kleure** en skryf die woorde wat onderstreep is in d) onderaan die illustrasie. Gebruik 'n donker kleur links en 'n helder kleur regs van die C. **Kleur** die note in met die kleure wat jy gebruik het maar los die C in wit. Begin liggies langs die C en maak die kleur stelselmatig donkerder na beide kante soos jy verder gaan.

2.4 a) Die illustrasie wat volg demonstreer die klanke deur middel van **tekens**. Die tekens **o o o** dui die <u>verskillende **note** se plek op die sleutelbord</u> aan wanneer bladmusiek gelees word. Vanaf middel-C na die linkerkant, speel die linkerhand en vanaf middel-C na die regterkant, speel die regterhand en elke hand se spel word ook met sy eie gekrulde teken op die bladmusiek aangedui.

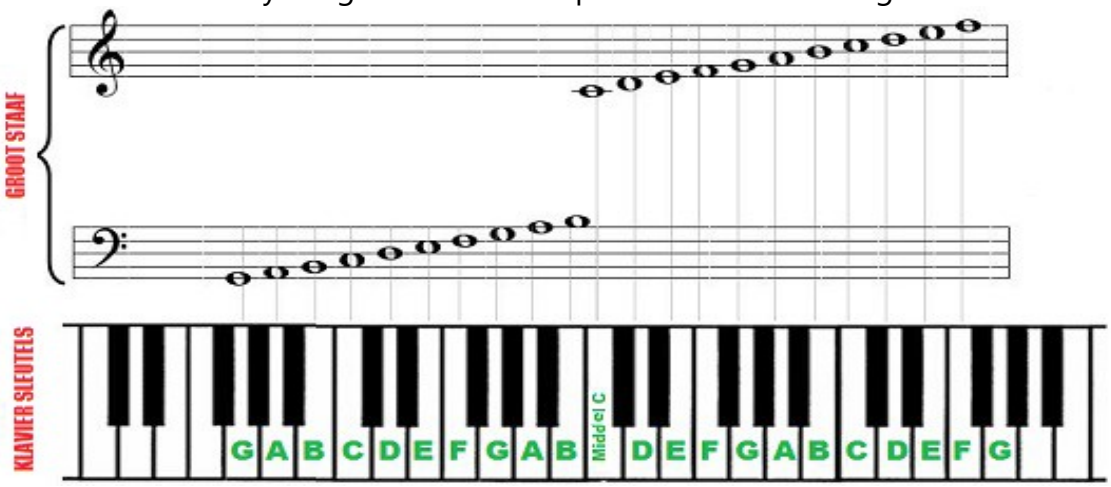

b) 'n Klavier se alfabet strek net tot by '**g**'. Hierdie note val in 'n reeks van 8 herhalende klanke (hoër of laer). Hulle word met letters benoem naamlik **c d e f g a b c** en elke herhalende reeks word 'n **oktaaf** genoem. Dit maak nie saak vanaf watter letter (noot of sleutel) jy begin nie.

Elke '**g**' of '**e**' byvoorbeeld links of regs van middel-C se klank is presies dieselfde as al die ander **g's** of **e's** en stem ooreen met mekaar behalwe vir die ***hoogte*** of die ***diepte*** daarvan.

c) Kom ons kyk na 'n praktiese voorbeeld hiervan:

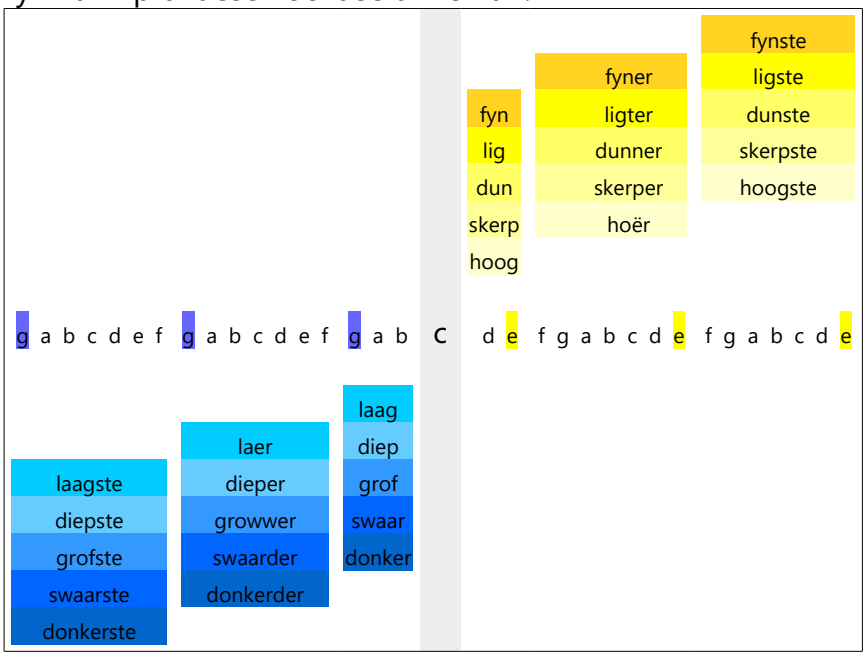

2.5 a) **Blaai nou terug** na Les 1 en kyk weer na die <u>woorde in jou waarneming</u> wat jy gebruik het om te beskryf hoe die voorwerpe, wat jy gebruik het, klink.

b) **Bekyk** die volgende skets goed. Voeg nog note by na links en na regs en **benoem** hulle (besluit eers waar jy middel-C gaan aandui nadat jy note bygevoeg het).

c) Kom ons sê 'n <u>koffiebeker</u> se klank is **middel-C** en ons noem die klank "**koud**" (dit ***klink*** met ander woorde koud). Vertel waar dink jy sal 'n <u>koppie</u> en 'n <u>glas</u> se klanke val (wys met jou vinger op die skets). Skryf die trappe van vergelyking by die skets in. Dui met 'n lyn vanaf die noot aan hoe die klank al hoe hoër word.

d) Kom ons sê 'n <u>polistereenkoppie</u> se klank is **b** links van middel-C en ons noem die klank "**dof**" (dit ***klink*** met ander woorde dof). Vertel waar dink jy sal 'n <u>plastiekkoppie</u> en 'n <u>toiletrolkartonnetjie</u> se klanke val (wys met jou vinger op die skets). Skryf die trappe van vergelyking by die skets in. Dui met 'n lyn vanaf die noot aan hoe die klank al hoe laer word.

e) Kies jou eie voorwerpe en herhaal b – d. ***Jy maak musiek met taal!***